

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

Географічний факультет
Кафедра землезнавства та геоморфології

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
РЕГІОНАЛЬНА ПАЛЕОГЕОГРАФІЯ ГОЛОЦЕНУ

для студентів

галузь знань **10 Природничі науки**
спеціальність **106 Географія**
освітній рівень **Магістр**
освітня програма **Геоморфологія та палеогеографія**
вид дисципліни **вибіркова**
вибір з переліку **перелік 1**

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2023/2024
Семестр	3
Кількість кредитів ECTS	6
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	залік

Викладач: **Герасименко Наталія Петрівна**, доктор географічних наук, професор кафедри землезнавства та геоморфології, професор

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

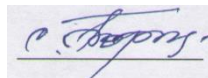
на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2023

Розробник: **Герасименко Наталія Петрівна**, доктор географічних наук, професор кафедри землезнавства та геоморфології, професор

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри землезнавства та геоморфології

(підпис)

Сергій БОРТНИК

(прізвище та ініціали)

Протокол № 18 від « 29 » червня 2023 р.

Схвалено науково - методичною комісією географічного факультету

Протокол № 6 від «28» серпня 2023 року

Голова науково-методичної комісії

(підпис)

Наталія КОРОГОДА

ВСТУП

1. Мета дисципліни – вивчення закономірностей розвитку природи протягом голоцену та дослідження можливостей використання знань про палеогеографічну циклічність впродовж голоцену та її особливості на території України для розробки вірогідних прогнозів майбутніх змін ландшафтів та їх компонентів під впливом природних факторів.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

- 1) знати основи палеогеографії антропогену, четвертинної геології, палеоекології та еволюції біосфери, геоархеології.
- 2) вміти встановлювати взаємозв'язки між компонентами екосистеми, аналізувати їх.
- 3) володіти елементарними навичками системного аналізу, розуміти причинно-наслідкові зв'язки між компонентами природи.

3. Анотація навчальної дисципліни.

Дисципліна складається з двох змістових модулів. У першому аналізується регіональна палеогеографія голоцену як наукова дисципліна, проблеми періодизації голоцену, його нижньої межі, генетичні типи та літолого-фаціальні відміни голоценових відкладів, польові, архівно-історичні та аналітичні методи вивчення голоцену.

У другому змістовому модулі розглядається регіональні реконструкції ландшафтів та їх компонентів за етапами і мікроетапами голоцену, різнорангова етапність розвитку природи в голоцені, тренди кліматичних змін у голоцені, значення дослідження мікроетапності для прогнозування вірогідних природних змін майбутнього.

Навчальна дисципліна «Регіональна палеогеографія голоцену» є однією зі складових комплексної підготовки здобувачів освітньо-наукового рівня магістра спеціальності 106 Географія освітньо-наукової програми «Геоморфологія та палеогеографія».

4. Завдання вивчення дисципліни полягає у набутті знань та умінь із визначення природних трендів розвитку природи голоцену шляхом аналізу мікроетапності голоцену, вміння визначати утворення різновікових мікроетапів, набуття знань про їх основні діагностичні ознаки. Дисципліна забезпечує набуття студентами наступних компетентностей:

Інтегральної: здатність розв'язувати складні задачі та прикладні проблеми, приймати відповідні аналітичні та управлінські рішення у сфері географії, природокористування, міського та регіонального розвитку, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій за невизначених умов і вимог.

Спеціальних:

СК 1. Здатність до використання законів, теорій, концепцій і парадигм сучасної географії, історії розвитку географічних досліджень та ідей для дослідження природно-територіальних систем на різних рівнях їхньої просторової організації.

СК 2. Здатність до наукового аналізу сучасних проблем та особливостей взаємодії природи й суспільства із застосуванням принципів раціонального використання територіальних ресурсів, основ законодавства у сфері природокористування, планування територій для розроблення пропозицій з оптимізації природокористування та забезпечення сталого розвитку регіонів.

СК 3. Здатність використовувати спеціальні географічні методи й підходи, геоінформаційні технології для розв'язання конкретних науково-прикладних проблем у сфері географії, природокористування, міського та регіонального розвитку, зокрема геоморфології та палеогеографії.

СК 11. Здатність критично оцінювати ключові тренди перебігу природно-географічних процесів з точки зору формування нових напрямів у наукових дослідженнях.

СК 13. Здатність застосовувати знання із закономірностей функціонування геоморфосфери для вирішення прикладних задач.

5. Результати навчання за дисципліною

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	схеми періодизації голоцену України та світу	<i>лекція, самостійна робота</i>	<i>опитування, оцінювання виконання завдань практичних та самостійних робіт, модульна контрольна робота, консультації</i>	<i>до 5 %</i>
1.2	основні закономірності розвитку природи у голоцені	<i>лекція, самостійна робота</i>		<i>до 5 %</i>
1.3	особливості будови голоценових утворень на території України, літолого-палеопедологічні ознаки утворень різних мікроетапів голоцену	<i>лекція, практичне заняття, самостійна робота</i>		<i>до 5 %</i>
1.4	типові спорово-пилкові комплекси різних мікроетапів голоцену	<i>лекція, практичне заняття, самостійна робота</i>		<i>до 5 %</i>
1.5	особливості формування алювію та рівнів заплави у різних районах території України	<i>лекція, самостійна робота</i>		<i>до 5 %</i>
1.6	палеомагнітні маркери голоценових мікроетапів	<i>лекція, самостійна робота</i>		<i>до 5 %</i>
1.7	регіональні особливості розвитку ландшафтів та змін клімату на території України	<i>лекція, практичне заняття, самостійна робота</i>		<i>до 5 %</i>
1.8	методи палеогеографічного прогнозування майбутніх природних змін на основі мікроциклічності розвитку голоценової природи	<i>лекція, самостійна робота</i>		<i>до 5 %</i>
2.1	визначати утворення різних мікроетапів у голоценових розрізах	<i>лекція, практичне заняття, самостійна робота</i>	<i>опитування, оцінювання виконання завдань практичних та самостійних робіт</i>	<i>до 40 %</i>
2.2	застосовувати комплекс літолого-геохімічних, геомагнітних та палинологічних методів при вивченні голоценових утворень	<i>практичне заняття, самостійна робота</i>		
2.3	використовувати основні прийоми реконструкцій клімату і ландшафтів мікроетапів голоцену	<i>лекція, практичне заняття, самостійна робота</i>		
3.1	вміти представляти інформацію про результати мікроетапності розвитку природи у голоцені широкому колу слухачів	<i>практичне заняття, самостійна робота</i>	<i>оцінювання виконання завдань практичних та самостійних робіт</i>	<i>до 10 %</i>
3.2	презентувати одержані результати вивчення голоценових відкладів за допомогою сучасних технічних засобів	<i>практичне заняття, самостійна робота</i>		
4.1	використовувати основні прийоми реконструкцій давнього клімату і ландшафтів мікроетапів голоцену за комплексом палеогеографічних даних	<i>практичне заняття, самостійна робота</i>	<i>оцінювання виконання завдань</i>	<i>до 10 %</i>

4.2	розробляти регіональні схеми стратиграфії та палеогеографічної етапності голоцену	<i>практичне заняття, самостійна робота</i>	<i>практичних та самостійних робіт</i>	
-----	---	---	--	--

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (код) Програмні результати навчання (назва)	1								2			3		4	
	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	1	2	1	2
ПРН01. Застосовувати набуті теоретичні знання та практичні навички для дослідження природно-територіальних систем на різних рівнях просторової організації.	+	+	+	+	+	+	+	+							
ПРН04. Здійснювати дослідження та/або провадити інноваційну діяльність з метою отримання нових знань, розроблення нових методів і процедур в географії та міждисциплінарних контекстах									+	+	+	+	+		
ПРН10. Застосовувати геоінформаційні технології, створювати та досліджувати моделі природно-географічних проявів розвитку геосистем, визначати можливості та межі їх застосування.												+	+		
ПРН15. Самостійно оцінювати ключові тренди розвитку природно-географічних процесів для формування нових напрямів наукових досліджень.														+	+
ПРН17. Вміння застосовувати знання із закономірностей функціонування геоморфосфери для вирішення прикладних задач.														+	+

7. Схема формування оцінки: рівень досягнення всіх запланованих результатів навчання визначається за результатами опитування, написання модульних контрольних робіт (МКР), виконання практичних та самостійних робіт.

Питома вага результатів навчання у підсумковій оцінці за умови її опанування на належному рівні така:

1. результати навчання – 1 (знання РН 1.1-1.8) – до 40%;
2. результати навчання – 2 (вміння РН 2.1-2.3) - до 40%;
3. результати навчання – 3 (комунікація РН 3.1-3.2) - до 10%
4. результати навчання – 4 (автономність та відповідальність РН 4.1-4.2) - до 10%

7.1. Форми оцінювання студентів:

- **семестрове оцінювання:** кількість балів, що студент отримує протягом семестру є сумою балів, що були отримані при оцінюванні виконаних практичних та самостійних робіт, опитуванні та написанні контрольних робіт.

Оцінювання за формами контролю

	ЗМ1		ЗМ2	
	Min. – 30 балів	Max.– 50 балів	Min. – 30 балів	Max.–50 балів
Опитування	«1» x 4 = 4	«2» x 4 = 8	«1» x 4 = 4	«2» x 4 = 8
Практичні роботи	«2» x 4 = 8	«3» x 4 = 12	«2» x 4 = 8	«3» x 4 = 12
Самостійні роботи	«3» x 4 = 12	«5» x 4 = 20	«3» x 4 = 12	«5» x 4 = 20
Модульна контрольна робота	«6» x 1 = 6	«10» x 1 = 10	«6» x 1 = 6	«10» x 1 = 10

- **підсумкове оцінювання у формі заліку** визначається як сума балів за всіма, успішно оціненими, результатами навчання. Оцінки нижче від мінімального порогового рівня до підсумкової оцінки не додаються. Залік виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру і не передбачає додаткових заходів оцінювання.

Для студентів, які набрали менше 60 балів обов'язковою є перездача тих видів робіт, за які вони отримали оцінку, нижчу за допустимий мінімум.

При простому розрахунку отримаємо:

	Змістовий модуль1	Змістовий модуль2	Підсумкова оцінка
Мінімум	30	30	60
Максимум	50	50	100

Загалом, формування оцінки спирається на «Положення про організацію освітнього процесу у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка», введеного в дію наказом №170-32 від 11 квітня 2022 року.

7.2. Організація оцінювання: опитування у тестовій та письмовій формі проводиться після завершення викладання кожної лекції. Практичні та самостійні роботи оцінюються по виконанню, відповідно до графіка проведення занять. Перша модульна контрольна робота проводиться на другому тижні листопада, друга модульна контрольна робота проводиться на першому тижні грудня.

Шкала відповідності

Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план занять

№ п/п	Назва лекції	Кількість годин		
		лекції	практичні заняття	самостійна робота
Змістовий модуль 1. Голоцен – періодизація та методи дослідження				
Тема 1: Теоретичні засади палеогеографії голоцену та його періодизація				
1	Регіональна палеогеографія голоцену як наукова дисципліна. Голоцен як епоха четвертинного періоду. Проблема нижньої межі голоцену	2	2	10
2	Періодизація голоцену	4	4	15
Тема 2: Польові, аналітичні та архівно-історичні методи дослідження палеогеографії голоцену				
3	Польові та архівно-історичні методи дослідження палеогеографії голоцену	4	4	15
4	Аналітичні методи вивчення голоценових відкладів	4	3	15
	Модульна контрольна робота № 1		1	
Змістовий модуль 2. Регіональні реконструкції природи мікроетапів голоцену та закономірності розвитку голоценової природи				
Тема 3: Регіональні реконструкції зональних компонентів ландшафтів етапів та мікроетапів голоцену				
5	Регіональні реконструкції природних змін упродовж раннього голоцену. Мікроетапність упродовж раннього голоцену	4	4	13
6	Регіональні реконструкції природних змін упродовж середнього голоцену. Мікроетапність упродовж середнього голоцену	4	4	15
7	Регіональні реконструкції природних змін упродовж пізнього голоцену. Мікроетапність упродовж пізнього голоцену	2	2	15
Тема 4: Основні закономірності розвитку голоценової природи				
8	Різноманітність етапності розвитку голоценової природи. Тренди кліматичних змін у ранньому, середньому та пізньому голоцені.	2	2	14
9	Циклічність розвитку голоценової природи. Її відображення у палеоіндикаторах. Значення дослідження мікроетапності для прогнозування вірогідних природних змін майбутнього.	2	1	10
	Модульна контрольна робота № 2		1	
	Всього	28	28	122

Загальний обсяг 180 год., в тому числі: лекцій – 28 год.; практичні заняття – 28 год.; консультації – 2 год.; самостійна робота – 122 год.

Рекомендована література:

Основна (базова):

1. Матвіїшина Ж.М., Герасименко Н.П., Передерій В.І., Івченко А.С., Брагін А.М. Просторово-часова кореляція палеогеографічних умов четвертинного періоду на території України. – К., Наук. Думка, 2010. – 198 с.

Додаткова:

1. Безусько Л.Г., Тихоненко Ю.Я. Реконструкція флори та рослинності за матеріалами розкопок скіфського могильника (урочище Перещепине, Полтавська область) // Укр. ботан. журн. - 1999. - Т.56, №6. - С.600-605.

2. Безусько Л.Г., Томашевський А.П., Пашкевич Г.А. и др. Палеоботанічні дослідження відкладів ранньослав'янського поселення Тетерівка - III (Житомирська обл., Україна) // Укр. ботан. журн. - 1994. - Т.51, №213. - С.157-163.

3. Матвіїшина Ж.М. Палеопедологічне вивчення голоценових відкладів археологічних пам'яток Середнього Придніпров'я (на прикладі Малополовецького археологічного комплексу) / Ж.М. Матвіїшина, О.Г. Пархоменко, Д.С. Лисенко // Регіональні проблеми України: географічний аналіз та пошук шляхів вирішення. – Херсон, Херсон. держ. ун-т, 2005. – С.28-32.

4. Матвіїшина Ж.М. Вивчення голоценових відкладів археологічного пам'ятника давнього поселення біля с. Шарин на Черкащині / Ж.М. Матвіїшина, О.Г. Пархоменко, Д.П. Куштан // Географія і сучасність: 36. наук. праць Нац. пед. ун-ту ім. М.П. Драгоманова. – 2005. – Сер.4., вип.15. – С.35-46.

5. Матвіїшина Ж.М. Голоценові ґрунти давніх поселень на Полтавщині (на прикладі Більського городища) / Ж.М. Матвіїшина, О.Г. Пархоменко // Матеріали Всеукр. наук.-прак. конф., присвяч. 160-річчю з дня народження В.В. Докучаєва. – Суми: Вид-во Сум. держ. пед. ун-ту іс. І.С.Макаренка, 2006. – С. 103-109.

6. Пашкевич Г.А. Природне середовище в епоху палеоліту – мезоліту на території України // Археологія. – 1984. – 47. – С.1-12.

7. Пашкевич Г.О., Відейко М.Ю. 2006. Рільництво племен Трипільської культури. – Київ, 2006 – 146 с.

8. Пашкевич Г.О., Охріменко Г.В. Розвиток землеробства на території Волині. – Луцьк: Волинська друкарня, 2010. – 363 с.

9. Сминтина О.В. Зональність ранньопервісних культур: дослідження, факти, теорії. - Одеса, 2001. – 347 с.

10. Cordova S., Lehman P. The Holocene environmental changes in South-Western Crimea, Ukraine. Holocene. - 2005. – 15. – P. 263-277.

11. Black Sea-Mediterranean corridor during the last 30 ky: sea level change and human adaptation. – IGCP 521- INQUA 0501. – Izmir, DEU Publishing House, 2009. – 191 p.

19. Black Sea-Mediterranean corridor during the last 30 ky: sea level change and human adaptation. – IGCP 521- INQUA 0501. – Rodos, 2010. – 235 p.